

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก แนวโน้มของสังคมกำลังพัฒนาไปสู่สังคมอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น ความสามารถขั้นพื้นฐานที่พอเหมาะต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป สามารถทำได้โดยการให้การศึกษาที่จำเป็น เพิ่มเติมแก่ประชาชนในประเทศ การจัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่ประชาชนเพียงแต่ชั้นประถมศึกษาชั้นต้น คงไม่เป็นการเพียงพอต่อการพัฒนาหรือเพิ่มคุณภาพชีวิต แนวทางที่จะเป็นไปได้อย่างยิ่งขณะนี้ คือ การขยายการศึกษาภาคบังคับให้เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม ดังนั้นการจัดการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์เกิดการพัฒนา โดยการนำเอาศักยภาพที่มีอยู่ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเองและสังคม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. 2550 : 15) ได้กำหนดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มาตรา 49 ไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 39 ได้กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง และให้คณะกรรมการสถานศึกษาทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ตาม มาตรา 40 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 24 - 25) และให้ปลัดกระทรวงและเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผลให้ในปัจจุบันนี้สถานศึกษามีอำนาจและอิสระในการตัดสินใจมากขึ้น ทำให้สถานศึกษาทุกแห่งจำเป็นต้องปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษาอย่างจริงจังทั้งนี้เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อให้การศึกษามุ่งสู่เป้าหมายที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถอยู่ร่วมกับ

ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเพื่อให้การศึกษาสามารถสร้างคนเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 1)

การบริหารเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งโดยพื้นฐานแล้วการศึกษาเกี่ยวข้องกับการทำให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดโดยองค์การหรือสถาบัน ไม่มีองค์การไหนสามารถทำให้บรรลุเป้าหมายได้นอกเสียจากว่าสมาชิกทั้งหมดของกลุ่มบูรณาการเข้าด้วยกันแล้วทำเป้าหมายให้เป็นจริงตามที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ ดังนั้นการบริหารจึงถูกมองว่าเป็นกลไกที่บริหารองค์การเป็นที่ทราบกันในทางเทคนิคว่า การบริหารเป็นส่วนหลักที่เกี่ยวข้องกับการทำให้สิ่งต่าง ๆ บรรลุความสำเร็จ (ชาญชัย อาจินสมาจาร. 2548 : 1) กล่าวว่าการบริหารงานของสถานศึกษานับว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะงานวิชาการซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของสถานศึกษาที่จะต้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ คิดเป็น ทำเป็น มีการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย ด้านการบริหารจัดการมุ่งดำเนินการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 30) ได้กำหนดในหลักการว่า การที่จะบริหารงานวิชาการ โรงเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้นั้น คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญสูงสุดในสถานศึกษาที่จะนำพาองค์การหรือโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จ ในด้านการบริหารงานวิชาการได้เป็นอย่างดี ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน จะต้องมีความรู้และทักษะสำคัญ โดยเฉพาะการเป็นผู้นำทางวิชาการ ซึ่งผู้บริหารต้องสามารถชี้แนะให้นักวิชาการในโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้เป็นอย่างดี แต่จากการจัดการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่ยังไม่สามารถดำเนินงานวิชาการให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ซึ่งรับผิดชอบโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ใน 8 อำเภอ คือ 1) อำเภอนางรอง 2) อำเภอละหานทราย 3) หนองกี่ 4) อำเภอปะคำ 5) อำเภอหนองหงส์ 6) อำเภอโนนสุวรรณ 7) โนนดินแดง และ 8) เฉลิมพระเกียรติ มีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทั้งสิ้น 79 โรงเรียน จากการรายงานผลการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ที่ทำมาอย่างต่อเนื่อง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ คำทูลกราบวิชา เช่น จากผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O - NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยทุกวิชาร้อยละ 35.91 และโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวม

จะอยู่ในลักษณะเดียวกันกับปัญหาของโรงเรียนประถมศึกษาทุกแห่งใน 4 ด้าน คือ 1) ปัญหาด้านการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติเนื่องจากครูส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้และการวัดผลประเมินผลเท่าที่ควร 2) ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน คือ การทำบันทึกการสอนของครูขาดประสิทธิภาพ ไม่ได้นำไปใช้สอนอย่างจริงจัง สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ครูไม่นำอุปกรณ์ไปใช้ประกอบการสอนเท่าที่ควร ครูสอนโดยยึดตำราเรียนเป็นหลัก แหล่งวิทยากรในท้องถิ่นมีน้อย ครูขาดแหล่งค้นคว้า โรงเรียนในชนบทขาดสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านอาคารสถานที่ไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน 3) ปัญหาด้านการนิเทศการจัดการเรียน การสอน ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศขาดความร่วมมือซึ่งกันและกัน คณะทำงานการนิเทศขาดการวางแผน ขาดเอกสาร คู่มือเกี่ยวกับการวางแผนการนิเทศและข้อมูลที่น่ามาวางแผนการนิเทศไม่เป็นปัจจุบัน อีกทั้งโรงเรียนขาดการประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการนิเทศล่วงหน้า รวมถึงการรายงานผลการนิเทศไม่สม่ำเสมอตลอดจนผู้นิเทศไม่ค่อยสรุปผลการนิเทศและแจ้งแก่ผู้รับการนิเทศได้รับทราบผลการนิเทศ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. 2553 : 10) และ 4) ปัญหาด้านการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ การวัดผลส่วนใหญ่ใช้ข้อสอบวัดเฉพาะความจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านการเรียนการสอน วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ที่เน้นให้นักเรียนท่องจำสูตร มิได้ปลูกฝังให้มีกระบวนการคิด วิเคราะห์และแก้ปัญหาการเรียนการสอนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการทดลองในห้องปฏิบัติการ เนื่องจากต้องเร่งสอนเนื้อหาให้มากที่สุดเพื่อมุ่งเน้นสู่การพัฒนาการสอบเข้ามหาวิทยาลัย นักเรียนจึงขาดทักษะในการวางแผนการทำงานและ ไม่มีความอดทนที่จะขบคิดปัญหาเป็นเวลานาน ๆ และการวัดผลและประเมินผลไม่เป็นไปตามสภาพจริงที่เป็นอยู่

ผู้ศึกษาในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีส่วนในการรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและหาแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 เพื่อประโยชน์สำหรับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในการปรับปรุงระบบการบริหารงานวิชาการด้านหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนด้านการวัดผลและประเมินผล เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 เมื่อจำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

สมมติฐานของการวิจัย

สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง แตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
2. เป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
3. เป็นข้อมูลเพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานำไปปรับใช้ในการบริหารจัดการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ 0418/1481 ลงวันที่ 3 กันยายน 2531 (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น. 2537 : 4-8) ผู้วิจัยจึงได้นำมากำหนดประเด็นการบริหารงานวิชาการ ใน 4 ด้าน ดังนี้

- 1.1 การบริหารหลักสูตร
- 1.2 การจัดเรียนการสอน
- 1.3 การนิเทศการเรียนการสอน
- 1.4 การวัดผลประเมินผล

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณได้กำหนดพื้นที่สำรวจข้อมูลการวิจัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตบริการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร

ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ที่ปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2555 จำนวนทั้งสิ้น 1,413 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 120 คน และครูผู้สอนจำนวน 1,293 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการผสมผสานโดยใช้วิธีการศึกษา 2 วิธี คือ การศึกษาเชิงปริมาณซึ่งใช้แบบสอบถาม และการศึกษาเชิงคุณภาพซึ่งใช้การประชุมระดมสมอง (Brain Storming) ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

3.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ได้จากการสุ่มประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 606-610 ; อ้างถึงในประสิทธิ์สุวรรณรักษ์, 2542 : 148-149) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 389 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 34 คน และครูผู้สอนจำนวน 355 คน

3.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการประชุมระดมสมอง เพื่อหาแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และตัวแทนครูผู้สอนซึ่งเป็นหัวหน้างานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาแต่ละอำเภอ คือ อำเภอนางรอง อำเภอละหานทราย อำเภอนอูง อำเภอบะคำ อำเภอนอูงหงส์ อำเภอโนนสุวรรณ อำเภอโนนดินแดง และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ รวมทั้งสิ้น 9 คน

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

4.1.1 สถานภาพตำแหน่ง จำแนกเป็น

4.1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

4.1.1.2 ครูผู้สอน

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการบริหารงาน

วิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 3 ที่ขยายโอกาสทางการศึกษาต่อจากระดับประถมศึกษาปีที่ 6 อีก 3 ปี ให้เปิดชั้นเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. สภาพการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การปฏิบัติงานวิชาการตามความเป็นจริงในสถานศึกษาที่ได้ดำเนินการมาแล้วจนถึงปัจจุบัน รวมถึงปฏิบัติการทุกอย่างที่โรงเรียนดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การนิเทศการเรียนการสอน ตลอดจน การวัดผลและประเมินผล

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการ หมายถึง วิธีการดำเนินการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อปรับปรุง พัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพกับผู้เรียน ใน 4 ด้าน คือ

3.1 การบริหารงานหลักสูตร หมายถึง สภาพการปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้บริหาร เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีการจัดทำหลักสูตร จัดประชุมอบรม หลักการมีส่วนร่วม การประเมินปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร

3.2 การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินการของครูผู้สอนเกี่ยวกับการจัดครูเข้าสอน การจัดทำรายสอน การจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียน การจัดสอนซ่อมเสริม การใช้สื่อเทคนิคการสอนและการมีส่วนร่วมของนักเรียน

3.3 การนิเทศการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในการติดตามผลการสอนของครู การให้คำแนะนำในการปรับปรุงการเรียนการสอน การให้ความช่วยเหลือแก่ครูในการแก้ปัญหา การส่งเสริมพัฒนาการของครูในด้านวิชาการให้มีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอันจะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน

3.4 การวัดผลและประเมินผล หมายถึง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการตัดสินคุณภาพ การศึกษาโดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์หรือ การทดสอบประกอบการพิจารณา การใช้เกณฑ์การพิจารณาเพื่อใช้เป็นแนวทางหรือหลักการ พิจารณาว่า เก่ง อ่อน ผ่าน ไม่ผ่าน โดยนำผลที่วัดได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้ที่ทำหน้าที่รักษาการในตำแหน่งโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

5. ครูผู้สอน หมายถึง ครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3